

voelde. Er vallen echter verschillen te constateren. In 1892 toog Bavinck naar Amerika, in de loop van de twintigste eeuw zijn het de Amerikanen die steeds nadrukkelijker hun stempel zetten op orthodox-protestantse instellingen in Nederland. De Evangelische Omroep geldt als een sprekend voorbeeld. De vitaliteit van de Amerikanen wekt hier nog steeds bewondering. Watervrees voor wellicht met al die Amerikaanse energie meekomende 'humbug' is aan Nederlandse zijde echter niet verminderd, integendeel. Bij al zijn waardering handhaafde Bavinck zijn bezwaar dat het methodisme neigde tot methodische oppervlakkigheid. Het valt op dat dit oordeel in het begin van de eenentwintigste eeuw aan Nederlandse zijde geregeld wordt herhaald, maar dan vaker vanuit de hoek van algemene wetenschapsbeoefening dan vanuit de klassieke calvinistische dogmatiek. Van beschouwingen van Amerikaanse evangelicals over 'Intelligent Design' wordt in toenemende gevreesd dat die niet gebaseerd zijn op een adequate kennis van de hedendaagse onderbouwing van de principes van evolutie. Met de Jehova's Getuigen lijkt een op argumenten gebaseerde discussie over dit onderwerp momenteel niet eens mogelijk. Kortom: in het spanningsveld van geloof en wetenschap lijkt de kloof tussen het Amerikaanse en Nederlandse christendom sinds 1892 kortom eerder verdiept te zijn dan dat die is overbrugd. De bundel draagt op heldere wijze en in kort bestek bij aan de reflectie op dit thema. –

¶ Jan Derix, *Brengers van de Boodschap. Geschiedenis van de katholieke missionering vanuit Nederland van VOC tot Vaticanum II*, Nijmegen: Valkhof Pers 2009, 864 pp.; €39,50. isbn 978 90 5625 311 1.

¶ Vefie Poels

Nederlandse missiegeschiedenis en Brengers van de Boodschap

Op 23 oktober 2009 werd in Kontakt der Kontinenten (Soesterberg) *Brengers van de Boodschap* gepresenteerd van de eerder dat jaar overleden journalist Jan Derix. De auteur wil met zijn vuistdikke boek (ruim 800 p.) een ode brengen aan duizenden missionarissen – priesters, zusters, broeders en leken – van Nederlandse afkomst. Officieel gaat het boek over de periode 1500 tot

1960, maar in feite worden ook de eeuwen daarvoor erbij betrokken. Het is fraai uitgegeven en bevat tal van sprekende foto's. Met zijn begenadigden heeft Derix naast veel feitelijke gegevens ook prachtige en aangrijpende verhalen opgetekend over voorspoed maar vooral ook over tegenslagen bij missionaire activiteiten: van de moord op Bonifatius in 754 na Chr. tot de niet minder gruwelijke moordpartijen onder Nederlandse missionarissen in Kongo in 1964.

Het boek is een ware kroniek van de inspanningen van Nederlandse missionarissen. We volgen de opmars van deze brengers van de boodschap, die zich langzaam maar zeker over de hele wereld verspreidden. Het zwaartepunt ligt in Indonesië als toenmalige kolonie, maar de Nederlanders hebben zich, anders dan veel andere West-Europese missionarissen, niet beperkt tot hun koloniën: we vinden ze letterlijk overal. De meesten gingen als religieuzen: eerst de oudere internationale priesterorden en congregaties als jezuïeten, dominicanen, franciscanen en lazaristen, gevolgd door 19^e eeuwse congregaties van priesters, zusters en broeders. Sommige van deze instituten waren expliciet voor missiedoeleinden gesticht, zoals de Witte Paters en Witte Zusters, andere, waaronder de in Nederland gestichte congregaties, waren in eerste instantie bedoeld geweest voor onderwijs, verpleging en caritatieve zorg in de Nederlandse bisdommen zelf (hier zien we een parallel met de protestantse inwendige zending). Bijna al deze instituten werden in de loop van de negentiende en vroege twintigste eeuw gegrepen door het 'missievirus': ook zij wilden een bijdrage leveren aan het binnenhalen van de oogst die 'wit op de velden stond'. Die bijdrage bestond enerzijds uit het verkondigen van het geloof en anderzijds uit 'beschavingswerk': het opzetten van schooltjes, klinieken en weeshuizen en andere vormen van liefdewerk. Wie de lijst met missionerende instituten en het overzicht van de landen waar zij werkten achterin het boek van Derix overziet, kan niet anders dan onder de indruk zijn van zoveel inzet en opofferingsgezindheid.

Dat is ook net de bedoeling van de auteur. In zijn voorwoord stelt de auteur dat het boek niet is voortgekomen uit een wetenschappelijke opdracht of ambitie: "Elke keuze in opzet en inhoud heeft daarom een element van willekeurigheid, zoals elk product van een vrije journalistieke benadering. In mijn geval is zij gebaseerd op contacten en ervarin-